

ROC LLOP I CONVALIA, DE MIRAVET A MAUTHAUSEN

JOSEP MARIA SÁEZ PUJOL

Polítòleg.

Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre

A les acabances de la Guerra Civil espanyola, desenes de milers d'espanyols i catalans van haver d'agafar el camí de l'exili.* Un camí dolorós per la doble recança, la d'haver d'abandonar la casa, el poble, el país, la gent que estimes, i per ser els derrotats. I tot plegat després de quatre anys de guerra i tot el que comporta de desgast, desesperació, dany i dol. Sembla que el periple d'algunes persones per la foscor no tenia final i, malgrat tot, els quedava l'esperança.

Roc Llop i Convalia és una d'aquestes persones (Sáez & Subirats, 2008). Nascut a Miravet el 1908, és mestre de professió, anarquista d'ideologia i humanista en els actes, amant de la cultura i de l'educació. Es casa amb una veïna de casa seua, del Cap de la Vila de Miravet, la Maria Carme Miró Punes (de ca Punes). Poc temps després de proclamar-se la República del 1931, la família Llop Miró s'instal·len a Vallfogona de Riucorb, on Llop comença a fer de mestre i esdevé així un dels mestres de la República (amb tot el que comporta en model pedagògic i maneres d'ensenyar).

* Aquest text va ser pronunciat en forma de dues conferències en el marc dels actes de commemoració de l'Alliberament dels Camps de la Mort de Mauthausen, el 5 de maig de 1945. Les dues conferències van tenir lloc a Móra la Nova el 18 de maig de 2015 i a Miravet l'1 de maig de 2015. La recitació dels poemes i dels textos va anar acompanyada musicalment per Toni Borrell amb l'acordió diatònic.

Amb els fets d'octubre de 1934 celebra la proclamació de l'Estat català. Roc Llop ho celebra amb els seus alumnes i amb anarquistes de la zona també de la CNT com ell. I un cop passats els fets i detingut el govern de la Generalitat de Catalunya, Llop és denunciat i es persona a Tarragona i s'hi autoinculpa també; així mateix, és empresonat durant unes quantes setmanes al vaixell presó *Manuel Arnús* i perd la plaça de mestre a Vallfogona.

Quan és alliberat, sense feina de mestre, comença a fer de comercial d'una empresa d'ortodòncies de Barcelona i viatja per Espanya. El fet de viatjar provoca que en diverses ocasions li passin les citacions judicials i arribi tard als judicis, i no serà, doncs, fins al 1936 que serà jutjat i alliberat, perquè ja havia complert mesos de presó al vaixell.

Amb l'aixecament militar i l'inici de la guerra, i el tancament de les causes contra ell, Llop escriu una carta al president de la Generalitat de Catalunya demanant-li que li retorni la condició de mestre. La resposta no tarda a arribar i li assignen una plaça a l'Escola de l'Arrabassada de Tarragona. Uns quants mesos després, amb l'augment de la influència dels anarquistes a la Generalitat, serà nomenat delegat de Cultura i Ensenyament a les comarques del Tarragonès i el Montsià.

Amb la batalla de l'Ebre i l'avanç de la guerra, Roc Llop s'allista per anar al front i hi fa de sanitari. Fins que acaba la batalla de l'Ebre i s'han de retirar. La seua dona, que era a Tarragona, deixa els seus dos fills a Beneficència; així sap que com a mínim estaran ben cuidats i menjaran en un moment de fortes penúries per la guerra. Malauradament, el petit dels dos infants, Amor, mor diuen "per enyor de la mare", perquè era un nadó que no arribava a l'any.¹

Els fills de Roc i Mari Carme es diuen Llibert i Amor; certament, els noms dels infants són tota una declaració d'intencions.

Amb tot, durant aquests anys, Roc Llop escriu poesia: amorosa, sobre l'home i la humanitat, etc. I textos i assaig sobre l'anarquisme i la pedagogia. Malauradament, però, la guerra i l'exili li fa perdre tot el que havia escrit.

Un dels poemes que més es refereixen a l'enyor de la terra natal, del seu poble, de la seua família i també de la seua infantesa —com tot allò dolç que deixa enrere— és el poema *A Miravet d'Ebre. La costa de Riago*, que diu així:

"AMB ELS FETS
D'OCTUBRE DE 1934
[...] ÉS EMPRESONAT
DURANT UNES
QUANTES SETMANES
AL VAIXELL PRESÓ
MANUEL ARNÚS I PERD
LA PLAÇA DE MESTRE
A VALLFOGONA."

"AMB TOT,
DURANT AQUESTS
ANYS, ROC LLOP
ESCRIU POESIA:
AMOROSA, SOBRE
L'HOME I LA
HUMANITAT, ETC.
I TEXTOS I ASSAIG
SOBRE L'ANARQUISME
I LA PEDAGOGIA.
MALAURADAMENT,
PERÒ, LA GUERRA I
L'EXILI LI FA PERDRE
TOT EL QUE HAVIA
ESCRIT."

*Costa de Riago amunt,
trescava, trescava,
amb un feix de llenya al coll,
suava, suava.*

*Un a un, els esgraons,
muntava, muntava,
abans que arribés al foc,
la llenya ja m'escalfava.*

*El pare, vora del riu,
barbets i anguiles pescava.
La mare a l'altre costat,
la roba dels rics rentava.*

*Amb la llenya que jo hi duc,
l'àvia el foc espavilava.
Jugant, jugant pel carrer,
la fadiga se'm passava.*

*Costa de Riago amunt,
la de la vida muntava,
pel noi que em porta el record,
l'home que ara sóc canviava.*

*Costa de Riago amunt,
quin goig si la davallava.*

Llop creua la frontera i és deportat al camp de Setfont. Comença el llarg camí de l'exili. El govern francès no sap què fer ben bé amb les desenes de milers de refugiats espanyols que arriben de Pirineu enllà i estableix uns camps de deportats per tenir-los controlats, i sanciona els francesos que allotgin, amaguin, ajudin o donin feina sense permís als deportats. Des de Setfont, Llop escriu a Mari Carme i li diu on es troba. Ella recupera Llibert de Beneficència i se'n va cap a Setfont, on una família de vinaters li dona teulada i feina posant taps de suro a les ampolles de vi o posant grans de raïm dins de pots per fer conserva...

Sermanalment, Mari Carme i Llibert recorren la distància entre el poble i el camp per trobar-se amb Roc Llop.

L'Estat francès (i el govern provisional que aguanta l'avanç dels nazis) ha obert més de dos-cents camps de deportats per tot el centre, est i sud de França. Són coneguts els camps

d'Argelers, Cotlliure, Agda, etc. Per la misèria en què vivien i morien els exiliats espanyols. Cal fer esment també a la Maternitat d'Elna per entendre una mica millor quines eren les condicions, quan havia d'existir un lloc on les dones poguessin tenir fills i deixar-los per sobreviure (els infants i les mares).

DUES CONSIDERACIONS

Com a primera consideració, tinguem en compte que els camps de refugiats i exiliats francesos no són suficientment coneguts i són la viva imatge de com no s'ha de tractar algú que fuig del jou de la guerra, algú que s'exilia. Homes i dones que fugien per servir, defensar i lluitar els valors de la justícia, la llibertat i la democràcia.

Encara més, a l'Estat espanyol, el franquisme va obrir desenes de camps de presoners polítics, detinguts, que havien servit la República —a Bilbao i a la Corunya, per exemple—, i són els autèntics desconeguts de la història, perquè les condicions, els abusos i les atrocitats que es van cometre en aquests camps són desconegudes i, a més, deliberadament s'ha intentat tapar-ho, com s'ha intentat tapar tota la qüestió de les fosses comunes.

Segona consideració: l'exili són moltes coses perdudes. L'exili vol dir deixar endarrere moltes coses que estimes i de manera forçada. L'exili vol dir també incertesa i inseguretat del que et ve per davant.

La dissort dels exiliats espanyols i catalans és que per davant tenen dos tipus d'exili. Per una banda, l'exili dels benestants, dels qui tenen coneguts, contactes o recursos. Dels qui tindran la sort d'anar a París, a Londres, a Buenos Aires, a Mèxic... Entre aquests hi trobem desenes de prohoms espanyols i catalans, i probablement és la literatura de l'exili més coneguda, la d'Artur Bladé i Desumvila, Joan Cid i Mullet, o Màrius Torres, Pere Quart, etc. I, per una altra banda, hi ha l'exili d'aquells per a qui el pitjor de tot encara ha de venir. L'exili dels qui a davant, i encara no ho saben, només hi tenen la mort i el desastre.

Així, un dia, Mari Carme arriba al camp i li diuen que el seu marit ja no hi és, que s'ha enrolat a la 24a Companyia de Treballadors Espanyols. L'Estat francès no sap què fer amb aquells homes i dones que té en camps i opta per aprofitar-los. Així, crea companyies de treballadors que serviran com a mà d'obra per a l'economia de guerra i també per treballar a la mateixa línia del front fortificant o fent trinxeres. L'allistament

"COM A PRIMERA
CONSIDERACIÓ,
TINGUEM EN COMPTE
QUE ELS CAMPS DE
REFUGIATS I EXILIATS
FRANCESOS NO SÓN
SUFICIENTMENT
CONEGUTS I SÓN LA
VIVA IMATGE DE COM
NO S'HA DE TRACTAR
ALGÚ QUE FUIG DEL
JOU DE LA GUERRA."

"DE TOTS, EL MÉS
CONEGUT ÉS EL
COMBOI DELS 927.
[...] DURANT DIES
I NITS FARAN EL
RECORREGUT EN TREN
DES D'ANGULEMA,
A POITIERS, D'ALLÍ
A ORLEANS, PARÍS,
ESTRASBURG, MUNIC I
FINS A MAUTHAUSEN."

a les companyies de treballadors era vestit com a voluntari, però en realitat era l'única manera digna de sortir del camp.

Així que Roc Llop emprèn el camí cap a la zona del riu Marne a fortificar la coneguda Línia Maginot per contenir l'avanç de l'exèrcit nazi. Unes quantes setmanes més tard, els nazis penetren les línies aliades i els qui queden de les companyies de treballadors que s'han anat disgregant per escapar-se són detinguts. Comença un periple de vies de tren, en vasons gairebé hermètics, tancats amb centenars de persones, sense espai gairebé ni per respirar.

EL VIATGE CAP A LA MORT

De tots, el més conegut és el Comboi dels 927 (Armengou & Belis, 2004), conegut també com el Tren d'Angulema. En aquesta ciutat francesa, ja ocupada pels nazis, carreguen un tren amb exiliats espanyols, homes, dones, nens, ancians... Alguns dels quals pensen que els porten cap a la zona aliada, altres cap a Espanya. Cap de tots sap que els porten a Mauthausen. Durant dies i nits faran el recorregut en tren des d'Angulema, a Poitiers, d'allí a Orleans, París, Estrasburg, Munic i fins a Mauthausen.

A Mauthausen, els descarreguen i separen dones, infants i vells dels homes i joves. Als primers els tornen a pujar al tren i, ara sí, els porten cap a Espanya, cap als camps de presoners. Als segons, els posen a fortificar el camp de Mathausen i els seus annexos i a treballar a la pedrera de Gusen. Som a l'agost de 1940. Els espanyols del tren d'Angulema, pràcticament són els qui inauguren el camp que des del juliol ja acollia deportats.

Roc Llop arriba al camp de Mauthausen, després del respectiu periple amb tren, el desembre de 1940. El camp era a mig construir, però Mauthausen ja es començava a quedar petit. I per proximitat també a la pedrera construeixen un camp nou, el de Gusen, i Roc Llop és un dels "voluntaris" per anar-lo a construir i fortificar.

En arribar al camp el procediment sempre és el mateix. Es despulla i s'afaita els deportats —de possessions ja no en portaven— i se'ls fa una desinfecció. Se'ls dona el tradicional "pijama de ratlles" i se'ls assigna un barracó. Al vestit se'ls cusen insígnies pertinents a l'origen i al motiu de la deportació. Això marca la casta social que s'ocuparà dins del camp.

Són triangles capiculats, com es veu a la imatge (figura 1) i s'acompanyen del número de registre identificador.

La simbologia era la següent: groc per als jueus, roig per als presos polítics i verd per als delinqüents comuns i criminals, blau per als immigrants, morat per als perseguits per raó de culte religiós, rosa per als homosexuals, negre per a les dones homosexuals, sense sostre, discapacitats, prostitutes, inadaptats, malalts mentals, anarquistes, alcohòlics... i el marró per als gitanos.

L'escalafó final dins al camp, instrumentat per les mateixes SS, consistia en el fet que els de verd, els delinqüents comuns i criminals, ocupaven la posició de *capos* entre els deportats. Els jueus i els presos polítics, per quantitat i per diguem-ne protecció de grup, s'ajudaven. Encara tenien una certa consideració els presos per raó religiosa i els gitanos. A partir d'aquí, els pàries, la resta, entre els qui hi havia els espanyols. Tots els darrers tenien una consideració i un tracte encara més dolent per part dels mateixos *capos* del camp... que no deixaven de ser col·laboracionistes que fora del camp ja eren criminals.

Amb l'arribada de deportats espanyols i catalans capturats per l'exèrcit nazi durant la invasió d'Europa, el Ministeri d'Afers Exteriors del III Reich, mitjançant diverses ambaixades, va informar el govern de Franco a través del Ministeri d'Exteriors espanyol, dirigit per Serrano Suñer, del destí d'aquests milers d'espanyols que havien estat capturats, i preguntà al govern de Franco què en volia fer. La resposta del Ministeri d'Exteriors va fer-se esperar, però quan finalment arribà va ser demolidora. El govern franquista no reconeixia com a espanyols els exiliats republicans i, per tant, passaven a ser considerats apàtrides.

Així, els deportats espanyols passaren a tenir com a insígnia un triangle de color blau, com a immigrants. Amb una "S" al mig, per *spanier*. Aquest triangle blau l'agafarà com a símbol propi per recuperar la memòria l'associació Amical Mauthausen. Al camp de Dachau els deportats espanyols porten el triangle de color roig, com a presos polítics, i les lletres "SP" cosides per *republikanische spanie* i, per tant, tenien consideració de presos polítics o de presos en detenció preventiva...

La simbologia de la vestimenta va més enllà. Amb punts i ratlles damunt, sota els triangles, per indicar si anteriorment era militar, si hi havia intents de fugir o si pertanyia a batallons de càstig. I, evidentment, el creuament de triangles de colors: un groc creuat amb un negre volia dir que aquell home o dona havia mantingut relacions interracials —un alemany amb una polonesa, per exemple. I amb això ja n'hi havia prou perquè fos empresonat...

En aquesta època el nazisme i les SS van bastint camps de la mort arreu. Tot i que es distingeixen dos tipus de camps: els d'extermini i els de concentració. Els primers són camps deliberadament construïts per exterminar. Els segons són construïts per utilitzar els presoners com a mà d'obra barata fins a la mort o l'extenuació. El final del qui entra a un d'aquests camps és sempre el mateix...

De fet, el nazisme comença a bastir camps des de 1933 per recloure els perseguits pel nazisme —presos polítics, jueus, criminals, etc. I, amb l'expansió pel continent, aniran obrint nous camps de deportats (figura 2).

Camps com Treblinka, Auschwitz, Chelmno, Belzec, Sobibor..., la majoria a l'actual Polònia, són els principals camps d'extermini.

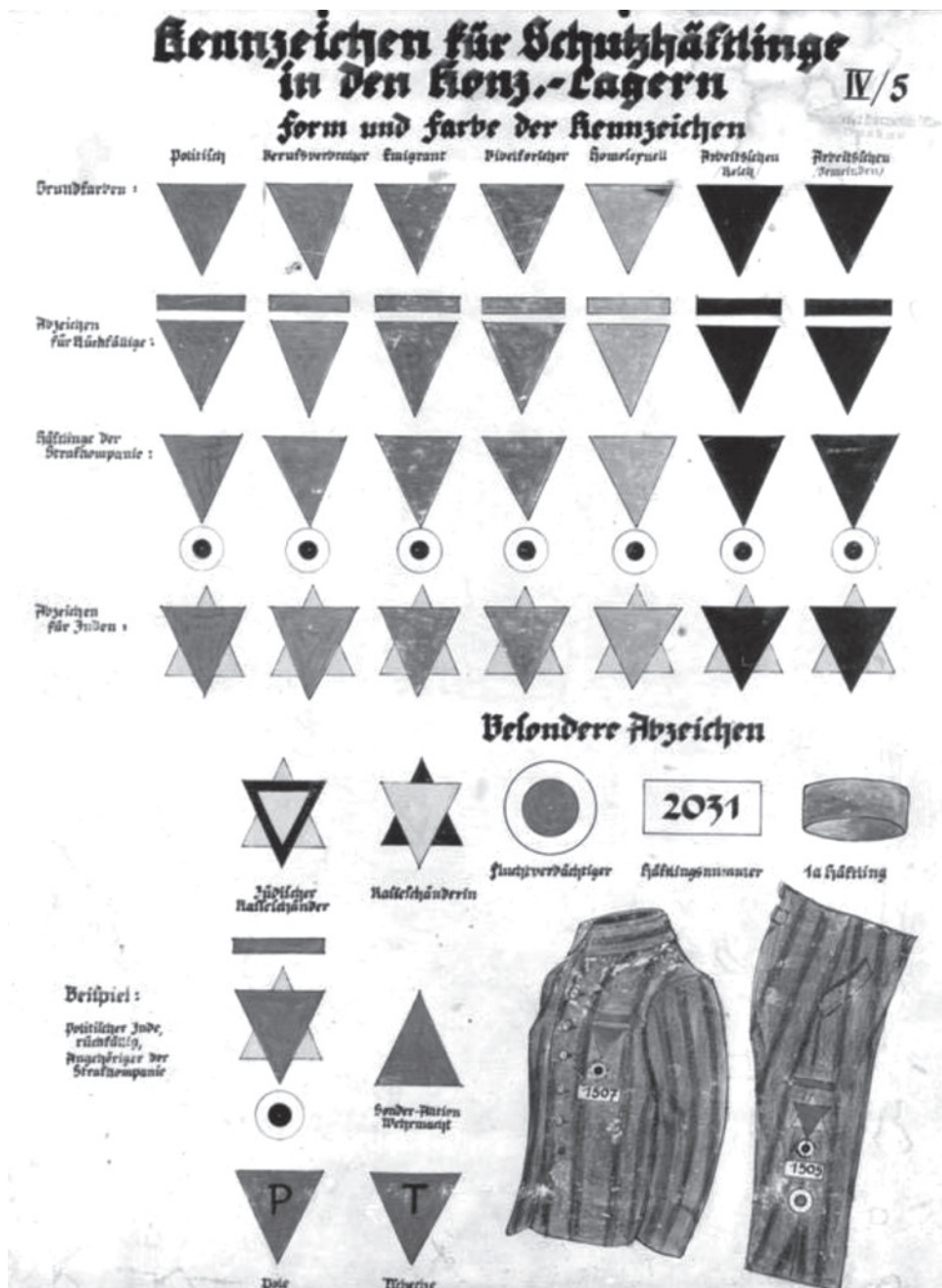

Fig. 1. Esquema que mostra la codificació de triangles que marcava els vestits dels presoners dels camps de concentració, que indicava el seu origen i el motiu de la deportació (Font: Viquipèdia)

Camps com Mauthausen-Gusen, Ravensbrück, Dachau, Buchenwald, Bergen-Belsen, Sachsenhausen, Mittelbau-Dora, Ebensee... aquests tipus de camps en trobem arreu

Fig. 2. Mapa dels camps de concentració de l'Holocaust (Font: Viquipèdia)

de l'actual Europa. Alguns amb major magnitud i molt més coneguts, altres no tant.

ELS CAMPS DE GUSEN

A la porta del camp de Gusen, com a molts altres camps de la mort, hi ha la inscripció següent: *Arbeit macht frei*, que vol dir “El treball us farà lliures”. ... I aquí és on apunta el cinisme de tot plegat. Encara més, hi ha testimonis que contenen que en arribar al camp els mateixos SS o els *capos* anaven dient baixet als nous reus: “Entreu per la porta, sortireu pel fúnebre...”

De fet, el govern nazi signa el 1941 el Decret Nit i Boira. Un decret que permetia i ordenava l'eliminació i desaparició (sense deixar rastre) dels enemics d'Alemanya, inclosos els presoners i deportats protegits aleshores ja per la Convenció de Ginebra.

Tornem a Gusen. Aquest és un camp annex a Mauthausen. Mauthausen és el camp central, l'administració d'una quarantena de camps i espais amb deportats com el castell de Hartheim, del qual en parlarem més endavant. De fet, quan el camp de Mauthausen es queda petit, es construeix el camp de Gusen. No s'amplia Mauthausen, sinó que es construeix un camp nou més a prop de les pedreres de Saint George's de Gusen. El nazisme necessita mà d'obra per cobrir l'economia de guerra. I aprofita els presoners i deportats (encara que suposi la seua mort) per tal que treballin per al Reich en mines, en pedreres, en fàbriques, etc. amb les condicions inhumanes conegudes per tothom. Però darrere hi ha també una vocació de mort i eliminació. I Gusen n'és un exemple ben clar...

La distribució del camp de Gusen consistia en una zona per a les SS i una zona per als deportats. La zona dels deportats tenia un seguit de barracons on dormien amb lliteres fins al sostre i on en una llitera hi podien dormir entre 4 i 6 persones encaixonades. Sense pràcticament ni mantes, només amb el pijama de ratlles...

A l'entrada al camp, Roc Llop es trobava setmanalment amb uns quants deportats catalans, però aquestes trobades les van deixar de fer de seguida. Cada setmana eren menys i els seus cossos estaven en pitjor estat.

El camp tenia també una cantina on feien el menjar i el servien, el menjar solia ser una barreja de gra molt, amb patata... i ben poca cosa més. Més semblant a aigua bruta que a res consistent... Roc Llop explica que entra a Mauthausen pesant més de setanta quilos, i que en unes quantes setmanes

justet arrabassa als quaranta, un pes que mantindrà durant els cinc anys de reclusió, fam, penúries i ganes de morir... De fet, una altra manera de matar al camp era fer passar gana als presos. Alguns presos van estar fins una setmana sencera sense menjar, veient com molts al seu voltant morien de gana.

Hi havia també una infermeria i just al costat el crematori. Que el crematori s'ubiqués just al costat de la infermeria no era en absolut aleatori. Allí, a la infermeria, deia Roc Llop que n'havies de sortir al més aviat possible, perquè a la mínima et podien fer qualsevol barbaritat i sovint qui entrava a la infermeria no en sortia... En un moment de debilitat absoluta treballant a la pedrera Llop va caure inconscient i va ser portat a la infermeria. Quan recupera el sentit pensa que podria descansar però de seguida s'adona de les barbaritats que els nazis van fer als malalts amb l'excusa de l'experimentació mèdica (injeccions al cervell o al cor de diversos productes per veure la reacció, incisions a parts vitals per veure l'efecte sobre aquests òrgans...). I, de fet, el mateix règim nazi negava l'assistència mèdica als presoners i òbviament el pas per la infermeria era un pas més cap a la mort que no cap a la recuperació. Ell mateix explica que va entendre perfectament que havia de sortir d'allí com fos. Els morts a la infermeria són in comptables i de la infermeria ja eren portats directament al crematori; per això era al costat mateix.

Un text de Roc Llop especialment colpidor és "Pocs, la desinfecció" (Llop i Convalia, *Contes negres vora el Danubi*, 2013), en què s'explica un procés de desinfecció per treure polls, puces i altres insectes... Així, una nit qualsevol es feia sortir la gent del barracó, se'ls despullava i se'ls ruixava amb desinfectant. Posteriorment, eren dirigits a la plaça central del camp, on havien de romandre-hi fins l'endemà. La fredor de les nits d'hivern feia que la gent s'amuntonés i no parés de moure's i s'anava del centre a l'exterior del munt sense gairebé adonar-se'n i, mentrestant, els morts pel fred anaven caient... Les temperatures de l'hivern rondaven els 25 graus sota zero. L'endemà es feia recompte, i l'encarregat del camp en ocasions acabava dient que n'havien mort pocs... I els *capos* carnisers en mataven uns quants més a pallisses...

Dura i colpidora és la història de la pedrera de Gusen a la qual hem fet referència més amunt. La pedrera tenia una escala amb 186 escalons. Els deportats, com Llop, carregats amb pedres d'entre 20 i 30 quilograms, havien de pujar-los. Tenint en compte que el pes mitjà dels presoners era de 42 quilograms, l'esforç era titànic, com el defineix ell mateix.

De la pedrera se'n contenen dues atrocitats. Els 186 escalons eren coneguts com l'Escala de la Mort, des de dalt els SS llançaven roques fent apostes a veure qui matava més presoners amb un llançament. I, també, el mur de la pedrera, on els SS obligaven els presoners a saltar voluntàriament des de dalt del mur cap al buit. El cinisme va fer que aquesta fos anomenada la Paret dels Paracaigudistes...

Vegem, encara, uns quants mètodes més del genocidi. El castell de Hartheim va ser un altre dels espais destinats a la mort. Aquest castell depenia també del complex de Mauthausen i tenia una cambra de gas on van morir més de 18.000 persones (500 espanyols) dins del programa Aktion T4, com un programa d'eutanàsia contra els qui a criteri dels experimentadors mèdics tenien alguna malaltia psíquica o mental. El castell de Hartheim tenia una cambra de gas i dos crematoris.

I un altre mètode de genocidi, a què Roc Llop hi fa al·lusió en els seus textos, són els camions de gas. Camions que carregaven de presoners i on els gasos del camió feien

cap al compartiment estanc dels presoners. Aquest camions feien la ruta entre Gusen i Mauthausen per anar matant gent.

Especialment tristos són els dies abans que el camp fos alliberat. L'exèrcit aliat descobreix i allibera Mauthausen el 5 de maig de 1945. Els dies 20, 21 i 22 d'abril de 1945 l'ordre al camp emesa des de Mauthausen a tots els seus camps i les instal·lacions annexes és d'eliminar tota documentació, tota prova i als mateixos presoners per tal que el que han fet no sigui descobert. Durant els dies successius els fets són els que exposem a continuació.

El 21 d'abril al barracó número 31 del camp de Gusen hi moren gasejades amb el ZyklonB 890 persones. I, l'endemà, com que s'ha acabat el gas, assassinen 600 persones més a trets al camp de Gusen II. Un informe de 28 d'abril observa que entre els tres camps de Gusen hi ha 20.312 presoners. En són assassinats 155 aquell mateix matí a Gusen I. Aquell mateix dia es determina que tots els presoners de Gusen i els habitants de St. George seran introduïts als túnels de les mines la nit del 5 al 6 de maig i es volaran els túnels. El 30 d'abril s'anuncia la mort d'Adolf Hitler i la major part de les SS fugen. Els *sonderkomandos* del crematori de Gusen són assassinats d'un tret a la nuca. El dia 3 de maig es paren tots els treballs als túnels de Gusen i es destrueix tota la documentació que relacionés l'exèrcit nazi amb Gusen I, II i III. I, finalment, el 5 de maig, les tropes nord-americanes ajuden a alliberar els camps. Uns 500 presoners col·laboradors són morts apedregats pels mateixos presoners.

L'exèrcit aliat, i els governs aliats del món, desconeixien fins aquest moment el que els nazis havien fet i feien als camps d'extermini i de la mort.

LES XIFRES DE L'HORROR

Un total de 2,9 milions de persones moren als camps d'extermini. D'aquestes, 2,7 milions en càmeres de gas en què s'utilitza ZyklonB.

Un total d'1,1 milions a Auschwitz; 0,7 milions a Treblinka; 0,4 milions a Belzec, i el segueixen amb a l'entorn de 100.000 morts a cada camp Sobibor, Chelmno, Majdanek i Maly Trostenets. En aquests 7 camps d'extermini, 2,7 milions de morts.

Vegem ara els camps de concentració. De 1940 a 1945 a Mauthausen hi va haver uns 200.000 presoners, dels quals 120.000 van morir. En concret, al camp de Gusen van morir entre 24.707 i 44.602 persones, segons qui ho calcula.

Dels 8.964 republicans espanyols que van sofrir els caps, el 60% hi van morir. I d'aquests, 7.343 van ser a Mauthausen. Un total de 4.761 espanyols van morir als complexos de Mauthausen i, d'aquests, 3.891 concretament a Gusen.

Dels 8.964 espanyols que van estar en camps, 1.972 eren catalans i 202 de les Terres de l'Ebre. I, d'aquests, 170 ebrencs van ser a Mauthausen i els seus camps. Malhauradament, 142 hi van desaparèixer o morir.

Baix Ebre: 72 deportats i 50 hi moriren.

Montsià : 41 deportats i 29 hi moriren.

Ribera d'Ebre: 52 deportats i 32 hi moriren.

Terra Alta: 37 deportats i 31 hi moriren.

ELS REFERENTS PROPERES

Evidentment, dins al camp era impossible escriure. Però hi havia desenes d'escriptors que van ser als camps. Així, en sortir els qui van poder sortir, van escriure el que havien vist, el que havien sofert.

N'hi ha referents coneguts, internacionals com Ana Frank i el seu *Diari*; també Primo Levi amb *Si això és un home*, o Jorge Semprún amb *El llarg viatge*, entre altres.

Però també tenim referents propers com Montserrat Roig quan fa un intens treball de recopilació i recerca de la memòria amb *Els catalans als camps nazis* o el mateix Joaquim Amat-Piniella amb *K.L. Reich*. O l'Edmon Gimeno, de Vilalba, que va escriure les *Vivències d'un deportat*. Edmon Gimeno va estar al camp de Dora i també a Bergen-Belsen.

I és rellevant i heroic també el que va fer Francisco Boix. Com a presoner, va ser encarregat de fer fotografies per als nazis i durant els darrers dies del camp, en lloc d'eliminar-les com se li havia demanat, les va posar a resguard jugant-se la vida. Així va tenir un paper clau en els Judicis de Nuremberg per encausar els responsables de la barbàrie nazi. O Neus Català, dels Guimets, que va estar com tantes i tantes altres dones deportada a Ravensbrück.

Tots plegats són referents propers. Testimonis propers. I els testimonis dels supervivents foren clau primer perquè els responsables assumissin responsabilitats i fossin jutjats i segon perquè la humanitat fos coneixedora de les atrocitats del nazisme. Molts dels supervivents així mateix es van conjurar a explicar-ho i donar-ho a conèixer. Tots els supervivents parlen de l'eliminació com a persones: no penses, no creus, no sents... De fet, és per això probablement que gran part de la vida dels supervivents dels camps de la mort acaba allí. Perquè tantes vegades com van veure la mort de cara, tantes vegades cada dia d'aquells anys, la vida no pot tornar a ser igual. La vida, d'alguna manera, als supervivents, també se'ls va acabar a Mauthausen.

Tots aquest referents, com Roc Llop, i com tants altres supervivents, es conjuren, potser en secret, per tal que allò no ha de tornar a succeir mai més. I probablement és per això que els supervivents dels camps nazis pensen que han sobreviscut per contar-ho, per explicar-ho, perquè l'home sàpiga de què és capaç l'home i, per això, ho escriuen, ho expliquen i lluiten perquè ni s'oblidi ni torni a passar. I, de fet, nosaltres, tots nosaltres, som en part una mica hereus de tot allò. I a les nostres espatlles recau també aquesta responsabilitat que els supervivents es van conjurar a assumir.

DEMPEUS PELS CAIGUTS

A tots els caiguts per la llibertat, en el tercer aniversari de l'alliberament dels pobles, amb sentiment i recança.

*Deixeu-me que avui canti damunt de vostres tombes,
el foc de la recança que encén tot el meu cor,
traient-vos del silenci d'oblidances profundes
—poeta de la vida— sobre el camp de la mort.*

*Germans, no us demano la llengua ni la raça,
ni per quin Déu movíeu els llavis en resar,
només sé que avançàveu amb fermetat la passa,
lluitant per la gran causa, contra el mateix tirà.*

*No sé quina és la pàtria, que us va donar la vida,
ni quina mare plora del buit, dins de la llar;
sé el lloc de vostra tomba, l'indret de la ferida,
i la mà que va occir-vos amb el glavi covard.*

*Sé més, si és que s'oblida, pels vius en llurs febleses:
que sou far i senyera per a seguir lluitant,
que estan les cendres vostres del tot encara enceses,
com focs follets que flamen, tots els crims acusant.*

*Que el vent no les escampi i en faci perdre el rastre,
que el temps amb sa petjada oblida el més sagrat,
fer-ne una gran estiba, muntanya de desastre
i que amb els fèmurs digui: morts per la llibertat.*

*Alceu-vos de les fosses, refen l'anatomia,
—exèrcit sacrifici quedant-se ben plantat—
i un mar irat les veus, guanyant la llunyania,
crideu l'ànsia que us corca de vostra veritat.*

*Que els quatre pols rebecs de l'àmbit del planeta
embraveixin l'alenada, porucs de l'huracà.
Crideu-la alta i ferma —el crit fet baioneta—,
que esquinci les entranyes del pensament humà.*

*No és eixa pas la vida, pel que vam donar la nostra,
i fluixa la memòria per al sarment jurat,
ni el goig reconstructiu per a l'ofrena el com mostra,
ni una gran llar agermana tota la humanitat.*

*Miren la pau, com l'heu deixat sense ales,
eixalant sa embranzida per al vol.
Li heu negat fins el recer de cales
dins del mar en tempesta que no té fi ni pol.*

ROC LLOP I CONVALIA

BIBLIOGRAFIA

- AMAT-PINIELLA, J. (2005): *K.L. Reich*. Edicions 62, Barcelona.
- ARMENGOU, M.; BELIS, R. (dirs.) (2004): *El Comboi dels 927*. Televisió de Catalunya [documental].
- BRINES, R.; RODRÍGUEZ, D. (2008): *Mauthausen-Gusen: la memòria*. Disponible en línia: Repositori Universitat Jaume I [consulta: 25/11/2015]: <repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/17415>
- GIMENO, E. (2007): *Buchenwald, Dora, Bergen-Belsen. Vivències d'un deportat*. Amical Mauthausen.
- Historia virtual del Holocausto* (sense data): Camp de Concentració de Gusen (Àustria) [disponible en línia, consulta: 25/11/2015]: <www.elholocausto.net/parte03/cam19.htm>
- LEVI, P. (2008): *Si això és un home*. Grup 62, Barcelona.
- LLOP I CONVALIA, R. (1967): *Poemes de llum i tenebra*. Autor editor, Imprimerie des Gondoles, Choisy-le-Roi.
- (1986): *Tríptic de l'amor i proses*. Autor editor, Imprimerie des Gondoles, Choisy-le-Roi.
- (2013): *Contes negres vora el Danubi*. Acontravent, Barcelona (E. Subirats, cur.).
- (sense data): *Mission ratée de l'home sur terre*, 1979.
- MAUTHAUSEN MEMORIAL (sense data): [disponible en línia, consulta: 25/11/2015]: <en.mauthausen-memorial.at/index_open.html>
- ROIG, M. (1977): *Els catalans als camps nazis*. Edicions 62, Barcelona.
- SÁEZ, J.M.; SUBIRATS, E. (2008): *Roc Llop i Convalia. L'exili del poeta miravetà*. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix.
- SOLER, L. (dir.) (2000): *Francisco Boix. Un fotògraf en el inferno*. Producciones Oriol Porta [documental].
- VIQUIPÈDIA. Consultes en línia:
- *Castell de Hartheim*. [Consulta: 25/11/2015]: <ca.wikipedia.org/wiki/Castell_de_Hartheim>
- *Camp d'extermini*. [Consulta: 25/11/2015]: <ca.wikipedia.org/wiki/Camp_d%27extermini>
- *Directriu Nit i boira (Nacht und Nebel)*. [Consulta: 25/11/2015]: <en.wikipedia.org/wiki/Nacht_und_Nebel>
- *Holocaust*. [Consulta: 25/11/2015]: <ca.wikipedia.org/wiki/Holocaust>
- *Mauthausen-Gusen*. [Consulta: 25/11/2015]: <ca.wikipedia.org/wiki/Mauthausen-Gusen>

NOTES

1. Trobem entre la seva documentació personal un recull de textos autobiogràfics que ens ajuden a interpretar el recorregut vital. Són uns textos no editats que es poden trobar a l'Arxiu Històric de Tarragona al Fons de Roc Llop i Convalia.